

havian fregida, se donava en son interior a les àligues», Vidal Val. (*Rosada d'estiu*, 220).

Donar-la. *Donar-la cap, donar-la en* 'tirar cap a un lloc, anar a parar': «arribàrem al coll de Malherba --- allí 'l camí 's partia en tres --- girà en rodó, preguntant: —Y bé, cap ahont la donem ara?», M Vayreda (*Puny.*, § 14, 227); «no podríeu pas allunyar-vos, fins a veure això en què la dóna?», id. (*Sang Nova* IV, § 13, 318); «—Bé, y cap ahont la donem? —preguntà en Lluís», Pons Mass. (*Auca de la Pepa*, p. 96); i el molt freqüent i emfàtic *no saber on dar-la*: «ja ho havien resseguit tot --- els del carrer dels Banys, els de la Palla --- ni sabien hont dar-la», Pons (o. c., p. 133). Més, sobre usos semblants en Jaume Nonell, *Est. Gramaticals*, p. 101.

Ha penetrat bastant en el llenguatge colloquial del català central l'acastellanat *donar-li per*, però la locució ben nostra en aqueix sentit de 'empendre tal o tal conducta, pendre tal o tal hàbit, sense raó aparent' era i és *donar-la per* (amb la persona que ho fa com a subjecte, no pas complement) o bé *donar-la en* (tots dos els he sentits i són bons): «per mi ja repapieja: avuy perquè és lo sant d'Espartero, l'ha donada en que no 's vol moure del llit», Em Vilanova (*Un dia trist*, § 2); potser més corrent l'altre, que usa molt P. Fabra en la seva conversa (dotzenes de vegades, en sóc testimoni, per bé que el mestre s'oblidà de consignar-la en el *DFa*.) i l'havia usada el meu pare en la seva joventut; ⁴ «comprenguent prou bé quines eran mes cabòries, la donà per consolar-me, desfent-se en penjaments contra l'Ibo, y fins a la Corallí arribaven les seves flingantades», M Vayreda (*Puny.*, § 4, p. 98), «en moments de major sossego, la donava per armar-me de paciència ---», id. (id., § 19, 287).

Venir de Déu-dóna 'caure'ns del cel, venir com una ganga': «si eixim ab la nostra / --- ne vindran de Déu-dóna / cinc-cents dures», *Romanç del Bandoler Becaina* (c. 1810), MilàF (*Romllo.*, 126.56).

La introducció de DONARE en el paper propi de DARE és una innovació pròpia de les llengües de França, parlars alpins i el català, que romangué estranya als altres continuadors romànics del llatí vulgar, en els quals DARE ha conservat plena vigència, sense substitució ni supletivisme; hi fa excepció algun parlar italià del Mezzogiorno, però com que això, més enllà dels Alps és una singularitat de l'extrem Nord (on deu ser autòcton, com a prolongació de l'àrea gallo-romànica: piem. *dun*, trentí i venec. ant. *don*=it. *io do*), i de l'extrem Sud, on no passa més enllà de la punta de Calàbria, hi ha bona raó per creure que en aquesta zona és un calc del català: en el present, el sicilià i el calabrés de l'extrem Sud conjuguen en el present *dugnu, duni, duna*, plural *damu, dati, dúnanu*, si fa no fa com el català antic, i sic. *dugna* en el present de Subjuntiu (Rohlf's, *It. Gr.* II, 323); altrament a Sicília això ja es documenta almenys quatre-cents anys enrere, car l'autor teatral Vincenzo Belando da Castelbuono (fi S. XVI) ja usava *dunari* en les seves comèdies en sicilià, en lloc de l'it. *dare* (Mangò, *Teatro Siciliano*, Palerm 1961, p. 15); cf., infra, el manlleu

ja reconegut d'*adonar-se* pel sicilià.

DERIV.: *Dable* [1731]. *Dació* [S. XIV o XIII, rar]. *Data* i *dada* s'usaren indiferentment a l'Edat Mitjana [exs. dels Ss. XIV i XV, per a tots dos i en tots dos sentits] tant en el sentit de 'indicació del temps en què es lliura un escrit', com en el de 'quantitat pagada', com a manlleu o adaptació del b. ll. *data* — emprat aquell en frases com *charta* o *epistula data die et anno*, etc. 'cartes donades o expedides tal dia de tal mes, etc.', aquest en tals com *summae* o *monetae datae*...—; d'on després accs. secundàries com 'tota indicació de temps', 'coses que es donen o es diuen' (*anar amb dades* i *rebudes* i anàlegs, parlant del que ens diuen i repliquem, usual a l'Emp. i les Illes); veg. la documentació en *DAG.* i *AlcM*; també tots dos, en el sentit cronològic, en docs. ross. de l'època: «lo dia de la *data* de la present», doc. de l'a. 1400 (*InvlC*), però «vuy, *dada* de la present, havem rebuda vostra letra», a. 1442 (*RLR XLIX*, 286) i «vuy, *dada* de la present», a. 1380. En el sentit de 'indicació cronològica' predomina des del S. XV la forma *data* i es generalitza cap al XVI.

Des de la fi del segle passat es començà de sentir la necessitat d'una forma especial per a l'accepció 'fet conegut històricament, element conegut que serveix de base a una investigació científica, a una recerca indagatòria', expressat pel cast. *datos*, fr. *données*, angl. *data*, i llavors s'assajà *donades* — p. ex. en el *Glossari* de Xènius, c. 1910, amb cita de la terminologia del filòsof francès Cohen—; en definitiva, havent-se fixat *data* per a aquella acc., i havent quedat *dada* disponible, es convingué de reservar-lo per a aquesta (així *DOrt.*).

Datar [1695, diccionari de Lacavalleria], encara que en el S. XIX s'usaren bastant els castellanismes *fetxa* i *fetxar*, els correctes *data* i *datar* ja no eren estranys a l'ús popular, i *datar* l'he sentit fins a gent pagesívola de comarques apartades («lo pontet del Barranc del P. *data* de tres-cents anys», Xiva de Moreda, 1961). *Antedatar*; *antedata*. *Datari*. *Dataria*. *Dàdiva* cast., veg. *DCEC* II, 109b14ss.; *dadivós*. *Dador*. *Datiu* [acc. jurídica, S. XIII, *CosTort.*; gram., c. 1390, *Torcimany* I, 178; II, 430].

Do [*Homilies*: «N. Seignor --- no redebria tu ni ton *do*», f° 5r18; Lull], del ll. *dōnum* id., mot paral·lel a DARE i de la seva arrel; «parlava dels *dons* que'l sant Sperit dóna», Lull (*Blanq.*, *NCL.* I, 184.12; també II, 133.21); *VidesR* (gloss., s. v.); «donzella --- no prena servey ne *do*; car la femna qui pren, lavors se ven», Eiximenis [*Dones*, § 29, cf. *EntreDL* I, 195, 22d]; la pron. *dò* que *AlcM* atribueix erròniament a tot el domini és mall. (*BDLC* XL, 16), però a Barcelona i cat. central es diu *dò*, i en el P. Valencià coexistiren des d'antic les dues pronuncies i encara s'hi vacilla (Escrig i MGadea *dó*, Escrig-Llombart *dò*); una enquesta entre gent de la capital i de l'Horta (1955) dóna les respostes: *el dò de la paraula, el dò d'acert, de llengües, de mando, de profecia*, i d'altra banda (amb valor quasi postverbal) *fer dó d'una cosa, m'han fet un dó molt estimat, molt profitós; do* rima en *dò*